

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.30>

УДК 004:343.575

М. С. Зелена,

старший судовий експерт лабораторії комп'ютерно-технічних та телекомунікаційних досліджень Київського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України, м. Київ, Україна, e-mail: khareta2010@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ ТА ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Розглянуто актуальні питання дослідження комп'ютерно-технічних слідів під час розслідування злочинів на стадії досудового розслідування, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Проаналізовано основні способи розповсюдження підконтрольних речовин в Україні за допомогою сучасних інформаційних технологій, тобто із використанням комп'ютерної техніки й програмних продуктів в інтернеті. Окреслено види доказових даних, вилучених за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення під час проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи, які можуть виступати фактичними даними, що свідчать про вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Ключові слова: комп'ютерно-технічна експертиза, інформаційні технології, наркотичні засоби, психотропні речовини, наркобізнес, незаконний обіг, підконтрольні речовини.

Постановка наукової проблеми. Сьогодні людство використовує новітні інформаційні технології в найрізноманітніших сферах своєї діяльності, зокрема незаконних, що не приносять користі суспільству, а лише шкодять йому: наприклад, у сфері наркобізнесу, яку здійснюють в інтернеті. Останню використовують як платформу для розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Збут підконтрольних речовин за допомогою інтернету передбачає використання новітніх технологій, що постійно розвиваються й модифікуються. У зв'язку з чим для ефективного розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, виникає необхідність у спеціальних знаннях і призначенні комп'ютерно-технічної експертизи.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми розслідування злочинів щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за допомогою новітніх інформаційних технологій вивчали: С. Лапта,

О. Юхно, В. Малярова, С. Лозова, Т. Матюшкова, В. Гусева, І. Крепаков, В. Кікінчук, С. Мокляк, С. Албул, Д. Аврамишина, О. Махницький¹ та ін. Однак, питання можливостей судової експертизи щодо дослідження комп'ютерної техніки і програмних продуктів, що сприяють розслідуванню цих злочинів, висвітлено вкрай недостатньо.

Метою статті є визначення особливостей дослідження комп'ютерної техніки під час проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи у розслідуванні злочинів, пов'язаних з наркобізнесом в інтернеті, а також висвітлення сучасних сленгових назв (термінів) наркотичних засобів і психотропних речовин, якими послуговуються в незаконному обігу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Під впливом новітніх інформаційних технологій незаконний обіг підконтрольних речовин змінюється, і його розвиток набирає обертів. Широкого застосування для їх розповсюдження набув інтернет. За допомогою останнього незаконний продаж наркотичних засобів здійснюють уже чимало років, проте, раніше здебільшого використовували так званий *Dark net* — прихований сегмент мережі, до якого неможливо підключитися через звичайний браузер (надає анонімну платформу для торгівлі незаконними товарами й послугами²). Проте, після того, як правоохоронні органи почали активно закривати найпопулярніші майданчики даркнету з продажу наркотичних речовин, наркобізнес запровадив нові способи реалізації заборонених речовин через програми (додатки) для обміну повідомленнями та дзвінками — такі, як

¹ Див., наприклад: Лапта С. П. Використання Інтернету як інструмента незаконного продажу наркотичних засобів та сильнодіючих речовин//*Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річ. від дня народж. проф. М. В. Салтєвського (Харків, 08.11.2017). Харків, 2017. С. 114—116 ; Юхно О. О., Матюшкова Т. П., Коршенко В. А. та ін. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів чи психотропних речовин із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій: метод. рекомен./за заг. ред. О. О. Юхна. Харків, 2019. 56 с. ; Малярова В. О., Лапта С. П., Лозова С. М. та ін. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: метод. рекомен. для практ. підрозд. Нацполіції України/за заг. ред. В. В. Кікінчука. Харків, 2017. 76 с. ; Мокляк С. В. Особливості збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що вчиняється організованими групами//*Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2018. Вип. 1. Т. 2. С. 77—80 ; Албул С. В., Поляков Є. В., Щурат Т. Г. Протидія безконтактному способу розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: метод. рекомен. Одеса, 2018. 21 с. ; Аврамишина Д. О. Незаконний обіг наркотичних речовин в мережі Internet: реалії сьогодення//*ІТ Право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*: третя Міжнар. щоріч. конф. (Львів, 07.12.2018). URL: <http://aphd.ua/publication-565> (дата звернення: 20.06.2020) та ін.

² Drugs and the darknet: a growing threat to health and security//*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*. Lisbon, 2017. 85 p.

Telegram, Instagram, Viber, WhatsApp тощо. Порівняно із даркнетом, доступ до таких месенджерів мають набагато більше користувачів, отже, цей спосіб може стати масовим у розповсюдженні наркотичних засобів.

Популярність такого способу для незаконного розповсюдження наркотичних засобів очевидна, адже має певні переваги порівняно із традиційним продажем: залучення мінімальних грошових ресурсів; розширене коло одночасного спілкування наркототорговців з майбутніми покупцями; зниження небезпеки викриття продавця і, як наслідок, зниження, зі свого боку, імовірності притягнення його до кримінальної відповідальності¹.

Такий спосіб ведення наркобізнесу починається зі створення анонімних акаунтів у месенджерах, веб-адрес, чат-ботів тощо, через які здійснюють зв'язок з покупцями. Назви таких акаунтів популяризують у місцях значного скупчення людей, найчастіше — на стінах будівель, парканах, зупинках громадського транспорту (зокрема, поблизу навчальних закладів) тощо. На вказані наркототорговцями так звані адреси надходять замовлення та фотокопії чеків про оплату. Після отримання коштів на банківський рахунок реалізатор повідомляє місце, де можна знайти замовлення. Таке повідомлення переважно являє собою геолокацію та фотографію точного місця його знаходження. В Україні такий метод сьогодні називають «закладкою»² (схованка у різноманітних, прихованих від людської уваги, місцях, у якій заборонені речовини маскують або пакують так, щоб не привертати до них уваги, з метою уникнути вилучення їх сторонніми особами)³.

Отже, безпосередній контакт з клієнтом торгівлі заборонених речовин зводять нанівець. Підвищену актуальність у боротьбі з такою схемою незаконної торгівлі зумовлює продаж наркотичних речовин неповнолітнім особам.

Продаж або купівля наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, згідно зі ст. 307 Кримінального кодексу України⁴, карається позбавленням волі на строк від 4 до 8 років, а якщо покупцем або продавцем є неповнолітній, то термін покарання збільшується, а саме — від 6 до 10 років.

Активісти час від часу власноруч намагаються боротися з такою схемою торгівлі, знищуючи рекламу злочинців, знижуючи у такий спосіб популяризацію (наприклад, чат-ботів). Проте, гарантій, що реклама на цьому місці не з'явиться знову, немає⁵. Представники правоохоронних органів

¹ Лапта С. П. Зазнач. твір.

² Аврамишина Д. О. Зазнач. твір.

³ Мокляк С. В. Зазнач. твір.

⁴ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.)//*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25—26. Ст. 131.

⁵ Антинаркотична мобілізація: у Вінниці збираються на рейд проти реклами наркотиків/Інформаційний портал Вежа. URL: <https://vezha.ua/antynarkotychna-mobilizatsiya-u-vynnytsi-zbyrayutsya-na-rejd-proty-reklamy-narkotyktiv> (дата звернення: 20.06.2020).

ведуть активну роботу з виявлення місць збуту заборонених речовин, затримання осіб, підозрюваних у розповсюдженні наркотичних речовин¹, періодично звітують про затримання якогось графіті-дилера. Однак, з огляду на кількість посилок (зокрема, на зупинках громадського транспорту), проблема такої боротьби залишається відкритою й актуальною.

У боротьбі з незаконним обігом підконтрольних речовин (зокрема, з їх збутом) роль судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів є провідною. Проте, не менш важливою є судова комп'ютерно-технічна експертиза, оскільки під час затримання підозрюваних правоохоронці найчастіше вилучають, окрім наркотичних речовин, ще й мобільні телефони, ноутбуки та інші гаджети, які могли бути використані у незаконній діяльності² (обшуки в кримінальних провадженнях за фактом збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою інтернету мають бути спрямовані на виявлення предметів, які свідчать про використання комп'ютерного обладнання та засобів комунікації з протиправною метою)³.

Дослідження відкритих джерел інтернету, узагальнення графіті-жаргону (вуличних назв підконтрольних речовин) на стінах будівель, парканах тощо з'ясувало, що різні групи наркотиків злочинці називають людськими російськомовними іменами, наприклад: «Дядя Фёдор», «Мариванна», «Коля» та ін. А деякі назви підконтрольних речовин зазвичай зашифровують звичними для кожної людини загальноживаними побутовими термінами, зокрема: «гречка», «пластилін», «зеленка», «пудра» тощо, або «до рога», «п'ятка», «чек», що означають дози наркотичних речовин⁴.

У месенджерах учасники наркобізнесу залишають сліди незаконної торгівлі, використовуючи зашифровані (сленгові) назви (зазвичай це російськомовні слова) наркотичних речовин. Сьогодні це переважно такі: «айс», «амфа», «фен», «спиды», «спидулин», «белый», «баш», «дрянь», «план», «пятка», «ганжа», «ганджубас», «кэл», «спайс», «мулька», «дурь», «ешка», «колёса», «кокос», «мел», «кристалл», «мет», «солома», «конфета», «табла», «марка», «квадрат», «штырка», «шишка», «шиш» тощо⁵.

¹ Оголошення про збут наркотиків через популярний месенджер виявилися пасткою шахраїв/Офіційний сайт поліції Донеччини. URL: <http://police.dn.ua/news/view/ogoloshennya-pro-zbut-narkotikiv-cherez-populyarnij-mesendzher-viyavilisyapastkoju-shahraiv> (дата звернення: 24.06.2020).

² Овчинникова О. В. Особенности расследования сбыта наркотических средств, совершенных с использованием сети Интернет//*Правопорядок: история, теория, практика*. 2018. Т. № 1 (16). С. 94—98.

³ Малярова В. О., Лапта С. П., Лозова С. М. та ін. Знач. твір.

⁴ Дядя Фёдор, Єшка та заїхати за порохом: навіщо у Нацполіції склали словник наркосленгу. Інфографіка//*Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/07/1/237392> (дата звернення: 24.06.2020).

⁵ Терминология и жаргон наркоманов/Официальный сайт LifeClinic. URL: <http://oknb.com.ua/article21.html> (дата звернення: 24.06.2020).

Далі автор наводить приклади доказових даних, які можна вилучити з комп'ютерної техніки за результатами комп'ютерно-технічної експертизи:

- 1) інформація з програм-месенджерів для спілкування в інтернеті. Можливі пропозиції придбання наркотичних речовин (у вигляді повідомлень, графічних зображень), дані про наявність в особи певних видів підконтрольних речовин, які в подальшому можуть бути предметом продажу й доставлені покупцю; у пропозиціях можуть обумовлювати способи постачання речовин і систему оплати ¹, при цьому відомості про згадані пропозиції можуть розміщати як у відкритому, так і в зашифрованому вигляді (з використанням сленгу), що є більш поширеним; може бути присутня пряма реклама придбання наркотиків (текстова, графічна чи будь-яка інша інформація з описом певних видів заборонених речовин, пропозицією їх придбання у будь-якій формі та в будь-який спосіб) ²; крім цього, у листуванні може міститись інформація про адреси інтернет-ресурсів або електронної пошти, шифри, умовні терміни, за допомогою яких можна зв'язатися з реалізатором наркотичних речовин.

Також у повідомленнях має місце узгодження питань про вид, обсяг, ціну, оплату, способи та час передавання наркотичних речовин. Таке спілкування є взаємним для учасників наркотогівлі, короткостроковим чи тривалим, за умови постійних контактів певних осіб з метою систематичного збуту речовин ³. Доказова інформація може мати вигляд текстових повідомлень, фотографій із зображенням місця знаходження обумовленого місця, у якому реалізатор або його співучасник заздалегідь зробили так звану закладку;

- 2) інформація з веб-браузерів, зокрема дані з історії перегляду веб-сторінок. Дає змогу з'ясувати факт відвідування спеціальних інтернет-ресурсів для збуту наркотиків, пошук особою, яка жадає придбати наркотики, відомостей про їхню реалізацію на різноманітних веб-сайтах, факт визначення на наданому на експертизу комп'ютері спеціального інтернет-браузера *Tor Browser* ⁴, що дає змогу отримати доступ до прихованих інтернет-сайтів з продажу наркотичних речовин;
- 3) інформація з текстових повідомлень (*SMS*-повідомлень з мобільних пристроїв). За допомогою такого способу комунікації продавець найчастіше інформує про банківські реквізити для оплати незаконного товару;

¹ Албул С. В., Поляков Є. В., Щурат Т. Г. Зазнач. твір.

² Глушков Е. Л. Сбыт наркотических средств бесконтактным способом посредством сети Интернет: пути выявления и раскрытия//*Теоретические и прикладные аспекты противодействия преступности органами внутренних дел*. 2018. № 2. С. 45—53.

³ Юхно О. О., Матюшкова Т. П., Коршенко В. А. та ін. Зазнач. твір.

⁴ Tor/Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Tor> (дата звернення: 22.06.2020).

4) інформація з файлів користувача. Можлива наявність графічних зображень, а саме так званих закладок із зазначеними координатами їх точного місця знаходження.

Зважаючи на викладене вище, для призначення судової експертизи ініціатор має визначити конкретні предмети, види експертизи й перелік питань, які необхідно з'ясувати, що в судовій комп'ютерно-технічній експертизі прямо залежать від характеру інформації, яку може бути вилучено.

Так, для призначення судової комп'ютерно-технічної експертизи у процесі розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів в інтернеті, важливим є правильність і коректність поставлених ініціатором питань у постанові. Далі наводимо орієнтовні питання.

Для мобільних пристроїв: «Чи містяться в пам'яті мобільного телефону серед наявної та видаленої інформації текстові повідомлення, веб-історія, повідомлення в інтернеті, листи електронної пошти, а також файли користувача (аудіо-, відео- та графічні файли)?».

Для системних блоків персональних комп'ютерів, портативних персональних комп'ютерів: «Чи містяться на накопичувачі наданого на експертизу об'єкта серед наявної та відновленої інформації повідомлення в інтернеті та веб-історія?».

Для обох варіантів також можна сформулювати цільове запитання: «Чи міститься на накопичувачі наданого на експертизу об'єкта інформація щодо таких ключових слів і словосполучень: ... *(азначають необхідні ключові слова, до яких можуть належати, зокрема, сленгові назви наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, названих вище)?».*

Висновки. Незаконна діяльність, пов'язана з обігом наркотичних речовин, залишає після себе в інтернеті певні види комп'ютерно-технічних «слідів», що можуть бути фактичними даними у розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням чи збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. У зв'язку з цим актуальною є судова комп'ютерно-технічна експертиза.

Висвітлені у статті найбільш вживані сьогодні сленгові назви наркотичних речовин допоможуть ініціаторові експертизи сформулювати цільові запитання, що підвищить актуальність та ефективність такого дослідження під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом підконтрольних речовин в інтернеті.

Наведено перелік даних, що можна вилучити з комп'ютерної техніки за результатами комп'ютерно-технічної експертизи, і орієнтовні запитання, однак це не є вичерпним, оскільки в процесі розслідування та дослідження виникають нові обставини. Тому перелік питань із цього напрямку слід узгоджувати з експертними підрозділами, що будуть залучені для проведення комп'ютерно-технічної експертизи.

References

- Albul, S. V., Poliakov, Ye. V., Shchurat, T. H. (2018). *Protydiia bezkontaktnomu sposobu rozpovsiudzhennia narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, yikh analohiv i prekursoriv za dopomohoiu merezhi Internet: metod. rek.* Odesa [in Ukrainian].
- Antynarkotychna mobilizatsiia: u Vinnytsi zbyraiutsia na reid proty reklamy narkotyktiv. *Informatsiinyi portal Vezha*. URL: <https://vezha.ua/antynarkotychna-mobilizatsiia-u-vinnytsi-zbyrayutsia-na-rejd-proty-reklamy-narkotyktiv> (data zvernennia: 20.06.2020) [in Ukrainian].
- Avramyshyna, D. O. (2018). Nezakonnyi obih narkotychnykh rehovyn v merezhi Internet: realii sohodennia. *IT Pravo: problemy i perspektyvy rozvytku v Ukraini* (tretia Mizhnar. shchorich. konf.). Lviv. URL: <http://aphd.ua/publication-565> (data zvernennia: 20.06.2020) [in Ukrainian].
- Diadia Fedor, Yeshka ta zaikhaty za porokhom: navishcho u Natspolitsii sklaly slovnyk narkoslenhu. Infografika. *Ukrainska pravda. Zhyttia*. URL: <https://life.ppravda.com.ua/society/2019/07/1/237392> (data zvernennia: 24.06.2020) [in Ukrainian].
- Drugs and the darknet: a growing threat to health and security.* (2017). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Lisbon.
- Glushkov, E. L. (2018). Sbyt narkoticheskikh sredstv beskontaktnym sposobom posredstvom seti Internet: puti vyavleniia i raskrytiia. *Teoreticheskie i prikladnye aspekty protivodeistviia prestupnosti organami vnutrennikh del.* № 2 [in Russian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III (zi zmin. ta dopov.). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. 2001. № 25—26. St. 131 [in Ukrainian].
- Lapta, S. P. (2017). Vykorystannia Internetu yak instrumenta nezakonnoho prodazhu narkotychnykh zasobiv ta synodiiuchykh rehovyn. *Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu: tezy dop.* Mizhnar. nauk.-prakt. konf. do 100-richchia vid dnia narodzh. prof. M. V. Saltevsokoho (Kharkiv, 08.11.2017). Kharkiv [in Ukrainian].
- Maliarova, V. O., Lapta, S. P., Lozova, S. M. ta in. (2017). *Osoblyvosti rozsliduvannia nezakonnoho vyrobnytstva, vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, perevezennia, peresylnannia chy zbutu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn abo yikh analohiv: metod. rek. dlia prakt. pidroz.* Natspolitsii Ukrainy. V. V. Kikinchuk (ed.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Mokliak, S. V. (2018). Osoblyvosti zbutu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn abo yikh analohiv, shcho vchyniaetsia orhanizovanymy hrupamy. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. Serii: Yurydychni nauky. Vyp. 1. T. 2 [in Ukrainian].
- Oholoshennia pro zbut narkotyktiv cherez populiarnyi mesendzher vyavylisia pastkoiu shakhraiv.* Ofitsiinyi sait politsii Donechchyny. URL: <http://police.dn.ua/news/view/ogoloshennya-pro-zbut-narkotikiv-cherez-populyarnij-mesendzher-viyavylisya-pastkoyu-shakhraiv> (data zvernennia: 24.06.2020) [in Ukrainian].
- Ovchinnikova, O. V. (2018). Osobennosti rassledovaniia sbyta narkoticheskikh sredstv, sovershennykh s ispolzovaniem seti Internet. *Pravoporiadok: istoriia, teoriia, praktika*. T. № 1 (16) [in Russian].
- Terminologiya i zhargon narkomanov.* Ofitsialnyi sait LifeClinic. URL: <http://oknb.com.ua/article21.html> (data zvernennia: 24.06.2020) [in Russian].

Tor. Wikipediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Tor> (data zvernennia: 22.06.2020) [in Ukrainian].

Yukhno, O. O., Matiushkova, T. P., Korshenko, V. A. ta in. (2019). *Osoblyvosti rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz nezakonnym obihom narkotychnykh zasobiv chy psykhotropnykh rechovyn iz vykorystanniam suchasnykh telekomunikatsiynykh ta inshykh tekhnolohii*: metod. rek. O. O. Yukhno (ed.). Kharkiv [in Ukrainian].

М. С. Зелёная

ИССЛЕДОВАНИЕ КОМПЬЮТЕРНОЙ ТЕХНИКИ И ПРОГРАММНЫХ ПРОДУКТОВ В РАССЛЕДОВАНИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ, ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ ИЛИ ИХ АНАЛОГОВ

Рассмотрены актуальные вопросы исследования компьютерно-технических следов при расследовании преступлений на стадии досудебного расследования, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов. Проанализированы основные способы ведения наркобизнеса в Украине с помощью современных информационных технологий, то есть с использованием компьютерной техники (в большей степени речь идёт о мобильных устройствах, портативных персональных компьютерах) и программных продуктов (программ для общения посредством звонков и сообщений с использованием интернета, веб-браузеров и пр.). На основе анализа исследований и научных публикаций, а также практических исследований во время проведения судебных компьютерно-технических экспертиз, связанных с расследованием незаконного распространения наркотических средств, изучены способы распространения запрещённого товара в интернете, а также методы исследования компьютерной техники, имеющей непосредственное отношение к незаконному обороту наркотиков с помощью современных информационных технологий. Определены виды данных, которые можно изъять с помощью специализированного программного обеспечения лабораторий компьютерно-технических исследований при проведении судебных компьютерно-технических экспертиз, которые (в свою очередь) могут выступать фактическими данными, свидетельствующими о совершении преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов, а именно: информация из программ-мессенджеров, веб-браузеров, текстовых сообщений, а также из файлов пользователей (в том числе графических, аудио- и видеофайлов). Кроме того, предложены ориентировочные вопросы, которые могут быть поставлены судебному эксперту компьютерно-технических исследований при расследовании уголовных производств, касающихся незаконного производства, изготовления, приобретения, хранения, перевозки, пересылки, сбыта наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов.

Ключевые слова: компьютерно-техническая экспертиза, информационные технологии, наркотические средства, психотропные вещества, наркобизнес, незаконный оборот, подконтрольные вещества.

M. Zelena

RESEARCH ON COMPUTER EQUIPMENT AND SOFTWARE PRODUCTS IN INVESTIGATION OF CRIMES RELATED TO ILLEGAL TRAFFICKING OF DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES OR THEIR ANALOGUES

This article outlines current issues of research on computer traces in the investigation of crimes at the stage of pre-trial investigation related to illegal trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues. The main ways of conducting drug trafficking in Ukraine using modern information technologies, that is, using computer technology (mostly mobile devices, personal portable computers) and software products (programs for communicating by means of calls and messages through the Internet, Web browsers, etc.) on the World Wide Web are analyzed. Based on the analysis of research and publications of scientists as well as on the basis of empirical research during computer forensic investigations connected with investigation of illegal distribution of narcotic drugs, methods of illicit goods distribution on the Internet along with methods for investigating computer technologies, which directly relate to drug trafficking using modern information technologies, has been considered. Types of data that can be extracted using specialized software in laboratories of computer research during computer forensic investigation, and which, in turn, can function as factual data and is the evidence of commission of crimes related to drug trafficking, psychotropic substances or their analogues are considered, namely, we are talking about such data as: information from messenger programs, web browsers, text messages, as well as from user files (including graphic, audio and video files); In addition, guiding questions that can be addressed to a forensic expert while computer forensic investigation in criminal investigations related to illegal production, manufacture, purchase, storage, transportation, transfer, sale of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues are suggested.

Keywords: computer forensic investigation, information technologies, narcotic drugs, psychotropic substances, drug trafficking, illicit trafficking, controlled substances.

Надійшла до редколегії 25.06.2020

Зелена М. С. Дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів у розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. Харків : Право, 2020. Вип. 22. С. 373—381. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.30>.